

Gutenberg 4.0

de Ciprian Pânzaru

Inventarea tiparului de către Johannes Gutenberg, în urma cu mai bine de 500 de ani, a produs, indiscutabil, o revoluție pe toate palierele realității sociale. Am putea spune, chiar mai multe revoluții. Tiparul a generat o circulație a ideilor nemaîntâlnită până atunci, iar acest lucru s-a văzut imediat în dezvoltarea socio-economică. Revoluția industrială declanșată în Anglia la sfârșitul secolului al XVIII-lea s-a generalizat, în aproape 100 de ani, pe aproape toate continentele. Acest lucru nu ar fi fost posibil fără o circulație a ideilor (în acest caz, invenții și inovații), posibilă în prezența tiparului.

Un alt exemplu îl găsim în plan religios. La numai un secol de la inventarea tiparului, producția de cărți depășea 10 milioane, cu mențiunea că majoritatea dintre acestea erau biblii. Pentru prima dată, apare posibilitatea concretă de a intra în contact cu ideile religioase, în mod direct, nemediat de biserică ori preot. Și, evident, apare propriul filtru, propria interpretare, disputele. Să nu uităm că reforma protestantă apare în plină eră Gutenberg.

În alt plan, secolul XIX devine secolul revoluțiilor în Europa. Răspândirea ideilor revoluției franceze de-a lungul continentului a fost posibilă și datorită tiparului. O idee apărută la Paris ajungea acum (chiar dacă cu întârziere), datorită presei, la Viena, Berlin, Budapesta ori București. Este prima formă de globalizare, cea a ideilor.

Desigur, exemplele din istorie pot continua. Dar prezentul? Mai este “galaxia Gutenberg” prezentă în viața noastră? În 1993, Peter James¹ își publica nuvela *Host*, pentru prima dată în format electronic. Pe suport magnetic, adică dischetă. Gestul său a generat reacții de blam în lumea literară, colegii scriitori condamnându-l pentru această “blasfemie”. O carte pe dischetă? Cum poate fi o carte pe dischetă? Mai este ea oare o carte? Acest lucru mi-a amintit de reacția druidului de protocol 3PO din *Războiul Stelelor* atunci când intră prima dată într-o fabrică de producție a roboților, evident complet robotizată la rândul ei. Acesta exclamă “br, roboți care construiesc alți roboți, ce scârbos”. La fel de nefiresc trebuie să li se fi părut o carte pe dischetă și colegilor lui Peter James, în 1993. Atât de nefiresc, încât, pentru a sublinia ridicolul demersului, un reporter a apărut pe o plajă “trăgând” după el un PC și un generator² (pentru cei mai tineri, în 1993 un PC avea în jur de 15 kg, să nu mai vorbim de greutatea unui generator de curent...

Să fi fost Peter James un vizionar? Prin 2010 le-am arătat studenților o dischetă 3.5, întrebându-i dacă știu despre ce este vorba. Majoritatea nu mai văzuseră așa ceva. La doar 17 ani de la publicare, suportul cărții lui Peter James era deja învechit, de nerecunoscut pentru unii. Nici nu începuse bine revoluția Gutenberg 2.0 că, lumea trecea la Gutenberg 3.0. În anul 2007 Amazon lansa Kindle-ul, dispozitivul care permitea citirea în format electronic a cărților. Un fel de “carte” care

permite citirea altor cărți (asemeni unei fabrici de roboți produși de alți roboți). Cum era de așteptat, produsul de la Amazon este repede concurat de altele similare produse de Sony, Samsung, Apple etc. Astfel, apare “la pachet” și un nou termen: e-book reader. Totuși, tehnologia și cartea, sub forma digitizării, s-au întâlnit mai demult, în Proiectul Gutenberg³, început încă din anii '70. Proiectul consta în digitizarea, arhivarea și distribuirea lucrărilor culturale, fiind prima bibliotecă digitală din lume.

În acest context, de ultra-tehnologizare și digitizare absolută, ne putem întreba: spre ce ne îndreptăm? Dacă Gutenberg 1.0 poate fi asimilat cu invenția tiparului, atunci Gutenberg 2.0 reprezintă apariția primelor cărți în format electronic. Gutenberg 3.0 ar însemna simbioza dintre e-book și tehnologie, apariția produselor specializate în stocarea de cărți electronice și punerea lor la dispoziția cititorului (prin intermediul așa numitelor e-book readere). Oare lucrurile se vor opri aici? Va fi Gutenberg 3.0 “end of story”? Răspunsul este ușor de intuit. Nu. Istoria ne-a demonstrat că lucrurile nu stau niciodată în loc, singura problemă fiind de “timing”. Deci, va urma un Gutenberg 4.0. Va fi momentul în care cărțile vor dispărea. Nu ca în binecunoscutul roman science-fiction *Fahrenheit 451* a lui Ray Bradbury. Vor dispărea ca produs care ajunge la cititor în actualul format și conținut. Va fi nu doar dispariția formatului (lucru care dealtfel s-a produs începând cu Gutenberg 2.0), ci și dispariția conținutului, așa cum este el azi. E-book-ul reprezintă doar o schimbare a formatului. Din hard copy, în e-copy. Următoarea revoluție va fi atunci când va dispărea și conținutul, desigur, în forma în care cititorul îl cunoaște și îl accesează azi. Relația scriitor – cititor va fi interferată de experiența altor cititori. Ceva ce deja există în prezent sub forma așa numitelor “Social Book”⁴. Acestea permit membrilor (pentru că totul se desfășoară în online) să insereze comentarii direct în textul cărții, contribuind cu experiența lor la o anumită formă de generare și înțelegere a conținutului cărții.

Un bun prieten compara această situație cu o nouă cale de generare de folclor, doar că, de această dată, transmiterea producțiilor literare și a experiențelor nu se mai face pe cale orală ci cu ajutorul tehnologiei. În era Gutenberg 4.0, cititorul devine și autor în același timp. În alt plan, o schimbare majoră poate fi intuită în modul de funcționare a bibliotecilor. Acestea nu vor mai furniza cărți către cititori, ci subiecte. Totul fiind digitizat, prin interogarea bibliotecii, cititorul va primi nu cartea, ci un mix din cărțile existente în biblioteca care tratează subiectul căutat.

Sunt evoluții care generează schimbări substanțiale în comportamentul individual și social. Oamenii nu mai sunt doar actori, devin și “jucători” în noua galaxie Big Data, sunt atât receptori de conținut, cât și generatori, în același timp. Si lucrurile nu se opresc aici...

¹ <http://www.peterjames.com/book/host>

² <http://blog.peterjames.com/2013/02/peter-james-e-books.html>

³ <https://www.gutenberg.org/>

⁴ https://www.livemargin.com/socialbook/client/landing_page.html